

VEKOLÎNEK LI SER CUREYÊN BÊJEYÊN METINÊN DI PIRTÛKA DERSA KURMANCÎ YA POLA HEŞTEM DA*

Bayram GÖKHAN & Kenan BULUT

Sekizinci Sınıf Kurmancî Ders Kitabındaki Metinlerde
Yer Alan Kelime Türleri Üzerine Bir İnceleme
A Review on The Word Types in The Texts in
The Eighth Grade Kurmancî Textbook

Bayram GÖKHAN

ORCID: 0009-0000-7977-6490 | gokhanbayrem@gmail.com
Master's Degree (Kurdish Language and Culture), Teacher (MEB),
Van, Türkiye.

Kenan BULUT

ORCID: 0000-0003-4771-0459 | kenanbulut80@yuu.edu.tr
Assoc. Prof. Dr., Faculty of Education, Van Yüzüncü Yıl University,
Türkiye.

Citation/Jêgir/Atîf:

Gökhan, B. & Bulut, K. (2024). Vekolînek li ser cureyên bêjeyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da. Kurdiyat (10), 121-142. DOI: 10.55118/kurdiyat.1588983

Article Types/Cureyê Gotarê/Makale Türü:

Research Article/Gotara Vekolîne/Araştırma Makalesi

Received/Dema Hatîne/Geliş Tarihi: 21.11.2024

Accepted/Dema Pejirandinê/Kabul Tarihi: 26.12.2024

Publication Date/Dema Weşandinê/Yayın Tarihi: 30.12.2024

Peer-Review/Hekemtî/Hakemlik:

Double anonymized-Two External/Cot Nenas-Du ji derve/ Çift Tarafî
Kör Hakemlik-İki hakem

Plagiarism Checks/Kontrola Întihalê/Benzerlik Kontrolü:

This article has been scanned by iThenticate plagiarism website./
Ev gotar di malpera întihalê ya iThenticate ra hatiye derbaskirin./ Bu
makale iThenticate adlı intihal sitesinde taranmıştır.

Ethical Statement/Beyana Etik/Etik Beyanı:

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited./ Hatîye beyankirin ku di pêkanin û nivîsina vê xebatê de hemû rêzîkên zanistî û etik hatine şopandin û hemû çavkanî bi awayekî têkûz hatine referanskirin./ Bu çalışma yapılırken ve yazılırken bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve kullanılan tüm kaynaklara uygun şekilde atıfta bulunulduğu beyan edilir.

Conflicts of Interest/Nakokiyên Berjewendiyên/Çıkar Çatışması:

There is no conflict of interest between the author and any parties in the article./ Di gotarê de li navbera nivîskar û ti aliyên din nakokiya berjewendiyê tune ye./ Yazar ile makalede yer alan taraflar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Grant Support/Alîkariya Darayî/Maddî Destek:

The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research./ Nivîskar beyan dike ku wan wî ji bo vê vekolîne ti fonên derveyî wernegirtine./ Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul etmektedirler.

Copyright & License/Mafê Telifê & Destûr/Telif Hakkı & Lisanslama:

Authors publishing in the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0./ Nivîskar li jer lisansa CC BY-NC 4.0 mafê xwe yê li ser xebata xwe diparêzin./ Dergide yayın yapan yazarlar, CC BY-NC 4.0 kapsamında lisanslanan çalışmalarının telif haklarını saklı tutarlar.

* Ev gotar, ji teza masterê ya bi navê "Vekolînek li ser Cureyên Bêjeyên di Metinên Pirtûka Dersa Kurmancî ya Pola Heştem da Cih Dîgîrin" ve hatîye adaptetirin.

Kurte

Di bin banê Wezareta Perwerdeya Neteweyî da ji sala 2012an pê ve perwerdeya hin zimanan wek dersên hilbijêrkî hate pêşkêşkirin. Yek ji van zimanan jî kurdî ye ku bi zaravayên xwe kurmancî û zazakî di nav van dersan da cih digire. Îro di xwendîgehên navîn da ango ji pêlika pola pêncem heta pêlika pola heştem darsa kurmancî yan jî zazakî bi awayê hilbijêrkî dikare bê vekirin. Armanca vê xebatê, *vekolîna cureyên bêjeyên metinên di pirtûka darsa kurmancî ya pola heştem da ye*. Di vê xebatê da, li gor cureyên bêjeyan dabeşbûna bêjeyên di metinên berhema navborî da, hatiye tesbîtîkirin. Ev xebat li gor *rêbaza vekolîna çawanî (qualitative research methods)* hatiye rêvebirin. Di xebatê da dane bi rêya *analîza dokumentê (document analysis)* hatine bidestxistin. Materyala xebatê, 35 metinên di pirtûka darsa kurmancî ya pola heştem da ne ku aîde weşanên Wezareta Perwerdeya Neteweyî ne. Daneyên hatine bidestxistin, bi rêya *analîza teswîrî (descriptive analysis)* hatine analîzkirin, bi tabloyan hatine pêşkêşkirin û şirovekirin. Di dawîya xebatê da metinên di pirtûka darsa kurmancî ya pola heştem da serhev 12594 (bi tevî dubareyan) bêje hatine tesbîtîkirin. Di hemû metinan da 4347 navdêr, 2165 lêker, 775 rengdêr, 925 hoker, 1714 cihnav, 1313 daçek, 1226 gihanek û 129 baneşan hatine bikaranîn. Tê dîtin ku metinên di pirtûka darsa kurmancî ya pola heştem da herî zêde navdêr herî kêr baneşan hatine bikaranîn. Di metinên agahîder da 9781, yê hîkayetî da 2134 û helbestan da 679 bêje hatine bikaranîn. Di dawîya xebatê da, di serî da ji amadekar û sepînerên bernamêya hînkirinê û nivîskarên pirtûka darsê, paşê jî ji kes û sazîyên pêwendîdar ra hin pêşniyaz hatine kirin.

Peyvên Sereke: Vekolîn, Pirtûka darsa kurmancî, Pola heştem, Metin, Cureyên bêjeyan.

Abstract

Since 2012, a number of languages have been taught as elective courses within the Ministry of National Education. One such example is the Kurdish course, which is taught in Kurmanji and Zazaki dialects. Today, in secondary schools, that is, in the five to eight grades, Kurmanji or Zazaki courses can be opened as electives. The purpose of this study is *to examine the word types in the texts in the eighth-grade Kurmanji textbook*. The present study employs a *qualitative research method*, and its findings reveal the distribution of words in the texts of the work in question according to word types. The data in the study was collected through *document analysis*. The material of the study consists of 35 texts in the eighth-grade Kurmanji textbook belonging to MEB Publications. The data obtained was analyzed using *descriptive analysis*, presented in tables and interpreted. At the end of the study, a total of 12594 words (with repetitions) were identified in the texts in the eighth grade Kurmanji textbook. The analysis revealed that 4347 nouns, 2165 verbs, 775 adjectives, 925 adverbs, 1714 pronouns, 1313 prepositions, 1226 conjunctions and 129 exclamations were used in all texts. In the texts derived from the eighth grade Kurmanji textbook, nouns were identified as the most common and exclamation words were the least common. It was found that 9781 words were used in informative texts, 2134 in narrative texts and 679 in poems. At the end of the study, various suggestions were made to relevant individuals and institutions, especially to curriculum preparers and implementers, as well as textbook writers.

Keywords: Examination, Kurmanji textbook, Eighth grade, Text, Word types.

Özet

2012 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bazı diller seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Bunlardan biri de Kurmancî ve Zazakî lehçeleriyle okutulan Kürtçe dersi'dir. Bugün ortaokullarda yani beşinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan kademelerde Kurmancî veya Zazakî dersi seçmeli olarak açılabilir. Bu çalışmanın amacı, *sekizinci sınıf Kurmancî ders kitabındaki metinlerde yer alan kelime türlerini incelemektir*. Çalışmada söz konusu eserde yer alan metinlerdeki kelimelerin sözcük türlerine göre dağılımı ortaya konulmuştur. Bu çalışma *nitel araştırma yöntemiyle* yürütülmüştür. Araş-

tirmada veriler *doküman analizi* yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın materyalini, MEB Yayınları'na ait sekizinci sınıf Kurmancî ders kitabında yer alan 35 metin oluşturmaktadır. Elde edilen veriler, *betimsel analizle* çözümlenmiş, tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Çalışmanın sonunda sekizinci sınıf Kurmancî ders kitabındaki metinlerde toplam 12594 (tekrarlarla birlikte) kelime belirlenmiştir. Bütün metinlerde 4347 isim, 2165 fiil, 775 sıfat, 925 zarf, 1714 zamir, 1313 edat, 1226 bağlaç ve 129 ünlemin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sekizinci sınıf Kurmancî ders kitabındaki metinlerde en çok isim, en az ise ünlem türündeki kelimelere rastlanmıştır. Bilgilendirici metinlerde 9781, öyküleyici metinlerde 2134 ve şiirlerde ise 679 kelime kullanıldığı belirlenmiştir. Çalışmanın sonunda öğretim programı hazırlayıcıları ve uygulayıcılarıyla ders kitabı yazarları başta olmak üzere ilgili kişi ve kurumlara çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnceleme, Kurmancî ders kitabı, Sekizinci sınıf, Metin, Sözcük türleri.

Destpêk

Bêje yekeyeka ziman e ku ji yek an jî çend morfemên ku bi hev ve girêdayî ne, pêk tê. Xwedî nîrxek dengî ye û mana lê tê barkirin. Bêje ji yek an jî çend komên dangan pêk tê. Dema ku di navbera kesên heman zimanî diaxivin da tê bikaranîn bi tena serê xwe di hişê wan da, beramberî têgihêkê şênber an jî têgihêkê razber tê ku hest û ramanekê nîşan dide. Herweha yekeyeka zimanî ye ku têkilîyekê di navbera têgihên şênber û razber da saz dike. Ji bêjeyê ra di zimannasîyê da şanîker (indicator) tê gotin. Şanîker; bi awayekî giştî ew nîşanek e ku dikeve şûna tiştêkê, manayekê yan jî nîrxekê din û li şûna wê tê bikaranîn (Hengirmen, 1999). Loma bêjeyên di ziman da şanîker in ku cihê tişt an jî têgihan digirin. Giringtirîn hêmana ziman bêje, ji tîp û kîteyan pêk tê. Mirov dema ku ziman bi kar tîne bi alîkarîya bêjeyan tiştên ku dixwîne û guhdarî dike, manadar dike, gotinên xwe dibêje û xwe bi nivîskî îfade dike. Bêje, ji çend tîpên ango herfên bi hev ra manayeka serbixwe didin ra tê gotin. Li pêşî û paşîya bêjeyê valahî heye. Di nava hevokê da dibe ku qertafan bigire yan jî negire. Ji hêmanên hevokê cuda tîpên gotin (İlmer, Kocaman, & Özsoy, 2011). Di kurmancî da cureyên bêjeyan di du koman da tîpên nîşandan: Nav û lêker. Ji bêjeyên ku heyber û têgihan didin nasîn ra nav tê gotin. Loma navdêr, rengdêr, hoker, daçek, cihnav, gihanek û baneşan, di bin banê navê da tîpên komkîrin. Navdêr di xwe da liv û tevgerê nahewînî lê lêker di hewînî (Baran, 2012). Cudahîya sereke ya di navbera nav û lêkerê da ev e.

Bêjeya metinê di Fransîzî da bi “têxeyê”yê tê îfadekirin û tê manaya honandinê. Rehê vê bêjeyê digihîje latînî û tê manaya qumaşê. Çawa ku qumaş bi honandina benikan çê dibe, metin jî bi honandina hevok û paragrafan derdikeve holê (Akbayır, 2007). Di metinan da hevokên bihonak li dû hev tîp û bi vî awayî paragrafên manadar çê dikin. Di navbera du paragrafên li dû hev da divê pêwendî hebe. Rêzehevokên li dû hev manayeka tevahî didin, metin in. Rêzîkirina van hevokan xwe bi xwe çê nabe, nivîskar bi zanebûn û li gor rêzeka mentiqî saz dike hevokên xwe (Akbayır, 2007). Bi bêjeya metinê, em nivîsên ku ji gelek paragrafan pêk tîp û xwedî fikreka sereke ne, fahm dikin. Herweha beşên pirtûkekê û gotar jî metin in (Akyol, 2006). Bûyer an jî mijarek dema ku bi alîkarîya ziman bi nivîskî yan jî devkî tê gotin ew dibe metin. Ji bo fahmkirin û ravekirina mijar an jî bûyereke mirov bêje, têgih, biwêj, gotinên pêşîyan, hevok û paragrafan bi kar tîp. Ji koma van gotinan ra metin tê gotin (Çetişli, 2006). Metin, ziman şênber dikin. Ziman ji dangan, metin ji tîp, kîte, bêje, hevok û paragrafan pêk tê. Metin, navenda qadên hînbûnê (guhdarîkirin/temaşekirin, xwendin, axiftin û nivîsînê) ye. Di senifandina metinan da gelek nêrînên ji hev cuda

hene. Li gor Adalı (2011), sê cureyên metinan hene: metinên çêkirî, metinên girêdayî jîyana rasteqîn û metinên ku bi piranî ji fikr û agahîyan pêk tên. Metin li gor cureyên xwe hînger, agahîder û jîyanzêdeker in (Özdemir, 2004). Cureyên metinan; nivîsên formî, metinên hînger, cureyên edebî ne (Aktaş & Gündüz, 2004). Metina pala xwe dide bûyerê, metina pala xwe dide fikrê û metina pala xwe dide hestê sê cureyên metinan in (Cemiloğlu, 2004). Metin li gor veguhastin û vesazkirina xwe tên senifandin. Metinên bi rêya gotinê tên veguhastin ra metinên devkî, yên bi rêya nivîsê tên veguhastin ra metinên nivîskî û yên bi rêya şekil, wêne û grafîkan tên veguhastin ra metinên dîtbarî tê gotin. Li gor vesazkirina şeklî roman, çîrok, gotar, bîranîn, helbest û hwd. tê gotin; li gor asta mentiqî yên ku bi mentiqekî sade hatine nivîsandin ra metinên sade, yên ku bi mentiqekî têkilhev hatine nivîsandin ra metinên giran an jî metinên asta jor tên gotin. Li gel wan li gor têkilîya wan a bi rastîyê ra, erk û armanca nivîsandina wan jî tên senifandin.

Wezaretê Perwerdeya Neteweyî metin di bernamêyên hînkirina tirkî ya 2006 û 2015an da weha senifandiye;

- a) **Metinên hîkayetî:** Cureyên xwedî vegotineka hîkayetî ne. Cureyên edebî çîrok, roman, şano, çîrvanok, fabl, destan daxilî vê komê ne.
- b) **Metinên agahîder:** Metinên berhema fikrekê ne. Nêrîn bo kesan tên veguhastin an jî fikrekê tê çespendin di van metinên edebî da. Gotar, qunciknivîs, ceribandin, nivîsa vekolînê, rexne, hevpeyvîn û roportaj di vê komê da ne.
- c) **Helbest:** Di van metinan da bêhtir nivîskar dixwaze hestên xwe veguhêze kesê li hemberê xwe. Cureyên helbestan li gor mijara xwe bi navên lîrîk, epîk, dîdaktik, satîrîk û pastoral tên senifandin.

Pêvajoya hînkirinê ji pêkhateyên wekî cih, mamosta, xwendekar û materyalên hînkirinê pêk tê. Pêvajoyeka kêrhatî, girêdayî lihevhatina van pêkhateyan e. Ji berhema çapkirî ya ku ji bo armanca hînkirinê tê bikaranîn, mijara wê li gor rêzîkên bernamêya hînkirinê hatiye amadekirin û di hemû sazîyên perwerdeya bihonak û berbelav da tê bikaranîn ra pirtûka dersê tê gotin (MEB, 1995). Çawanîya pirtûkên dersê li gor talîmatnameya di derbareyê çawanîya pirtûkan da, di bin navê serenava ziman, vegotin û şêwazê da hatiye ravekirin. Pirtûkên dersê di warê perwerde û hînkirinê da çavkanîyên giring in ku ji demên berê heta niha tên bikaranîn. Dikare bê gotin ku dîroka pirtûkên dersê xwe digihîne 4000 sal berî zayînê (Alkan, 1979). Di dawiya sedsala yekê da, teknolojî hinekî din bi pêş ket û di warê pirtûkên dersê da şoreşeka nû pêk hat. Dema ku cîhana nû pêşveçûna xwe ya bilez didomand, pêşketina çêkirina pirtûkan berdewam bû û di sala 1440an da ji aliyê Gutenbergê ve îcadkirina çapxaneyê roleka mezin di derketina berhemên çapkirî da lîst. Berhema wî ya bi navê *Mainz Mezamiri* yekem pirtûka çapkirî ye û di sala 1457an da li Almaniyayê li bajarê Mainzê hate çapkirin. Bi demê ra, pirtûkên dersê bi wêne hatine çapkirin û bi awayên pir cuda bi pêş ketin (Kaya, 2006). Pirtûkên dersê amûrên çapkirî ne ku mijarên dersê bi şeklekî rêzîn û rast, ji bo ku xwendekar xwe bi xwe hîn bibin û li gor bernamêyên perwerde û hînkirinê yên dewletan, tên amadekirin (Çakır, 1997). Sedemên bikaranîna pirtûkên dersê hene. Sedema yekem, bi awayekî birêkûpêk rêvebirina çalakîyên dersê ye. Armanca, naverok, çalakî û nirxandinên li gor bernamêya perwerdeyê, di pirtûkê da bi awayekî rêzîn cih digirin. Sedema duyem wek amûrekê bikaranîna pirtûka dersê ye. Sedema sêyem, ji ber ku kêrhatî ne ji aliyê ma-

mostayan ve tèn tercihkirin (Şahin & Yıldırım, 1999). Di roja me da teknolojîyên hînkirinê û materyalên dersê herçiqas gelek û pêşketî bin jî, hêj jî kes nikare bi temamî piştî xwe bide pirtûkên dersê. Pirtûkên dersê ji zûda ye, ji bo ku kes di perwerdeyê da serkeftî bibe, wek amûreka sereke tèn bikaranîn (Seguin, 1989). Wek materyaleka dersê, ji bo hemû pêlikên hînkirinê gelekî giring e. Di navbera xwendekar û mamosta da xala hevpar e. Pirtûkên dersê, hevterîbê bernameya hînkirinê na xwendekaran tèn amadekirin û ji aliyê sazîyekê ve tèn erêkirin (Gülersoy, 2013).

Bername, projeyek e ku beşên karekê li gel rêz û wextê van beşan dide nîşandan. Bername, zarokên ku diçine xwendîgehê, li gor armancên perwerdeyê digihîne. Motivasyona zarokan zêde dike, bala wan dikişîne û hemû karûbarên perwerdeyê rêzîn dike. Bername armancan dîyar dike, karen perwerdeyê li gor destkeftîyên ku tèn xwastin organîze dike, plansazîya pêvajoyê saz dike, çalaki û nirxandinan aşkera dike. Bername ji ber pêdivîyên nû an jî kêmasîyên di bernameya kevin da derdikevin holê, diguherin. Dema ku bername tèn çêkirin digel pêdivîyên îroyîn, armancên dahatûyê jî li ber çavan tèn girtin. Di navbera bernameyên perwerde û bernameyên hînkirinê da cudahî hene. Bernameya perwerdeyê hemû çalakîyên hundirîn an jî derveyî an jî sazîyeka perwerdeyê di xwe da dihewîne. Bernameya hînkirinê, qonaxên hînkirinê yên wekî dem, armanc û naverokê aşkera dike (Tan, 2007). Bernameya hînkirinê darsa kurdî ji bo polên 5, 6, 7 û 8em û zaravayên kurmancî û zazakî hatiye amadekirin. Armanca dersê, ji bo xwendekaran pêşxistina şîyanên ragihandinê yên bingeşîn e. Ji bilî pêşxistina şîyanên ragihandinê yên bingeşîn, zêdekirina zanînan wan jî wek armanc hatiye dîyarkirin. Di amadekirina bernameya darsa kurdî da, qonaxên Metina Serlêdana Hevpar a Evropayê ya ji bo Zimanan li ber çavhan hatiye girtin. Astên ku di metina navborî da hatine dîyarkirin herweha modûler in jî. Prensîpên hînkirinê yên her qonaxê li ber çavan hatiye girtin û ji hêsana ber bi zorê, ji basîte ber bi tevlihevê, ji nêzikê ber bi dûrê, ji şênberê ber bi razberê, ji ya tê zanîn ber bi ya nayê zanîn ve diçe. Bi vî awayî qonaxên ku hatine dîyarkirin, rê didin ku xwendekarên pêlika polên wan ji hev cuda bi hev ra hîn bibin. Wek mînak, xwendekarekê pola pêncem û xwendekarekê pola heştem eger ku cara pêşîn darsa kurdî hîlbijartibin dikarin di heman komê da asta yekem bistînin. Bi vî rengî xwendekar dikare di xwendîgeha navîn da salekê yan jî çar salan darsa kurdî hîlbijêre.

Bernameya hînkirinê darsa kurdî ya li gor Armancên Sereke û Prensîpên Bingeşîn a Perwerdeya Neteweyî ya Tirkî, ku di Qanûna Bingeşîn a Perwerdeya Neteweyî ya bi jimareya 1739an da hatiye îfadekirin, ji xwendekaran dixwaze ku armancên giştî yên li jêr bi dest bixin (MEB, 2012).

1. Zêdekirina eleqeya li hemberê hînbûna kurdî,
2. Dabînkirina naskirina çanda ku kurdî tê da dijît,
3. Dayîna derfeta jihevcihêkirina nixên çandî yên deverên ku kurdî (kurmancî û zazakî) tê axiftin,
4. Hayjêhebûna nixên xwe yên çandî û dabînkirina xweşbînî û rêzgirtina kesên din,
5. Pêşvebirina şîyanên xwe îfadekirin, ragihandin, hevkarî kirin, fikirîna bi rexneyî û çareserkirina arîşeyan,
6. Dabînkirina şopandina çavkanîyên dîtbarî, bihîzîyarî û nivîskî yên li gor asta xwe,
7. Dabînkirina geşedana xwendekaran ya takekesî, sosyal û çandî,
8. Di kurdî da geşedana çar şîyanên zimanî yên xwendekaran; guhdarîkirin, axiftin, xwendin û nivîsandinê,

9. Dabînkirina xwenirxandina xwendekaran ya li gor pîvanên Metina Serlêdanê ya Hevpar a Ewrûpayê ya ji bo Zimanan,
10. Dewlemendkirina peyvdanka Kurdî,
11. Pêşxistina şîyanên hînbûnê bi alîkarîya teknolojîyên zanînê.

1. Serpêhatîya Dersa Kurdî li Komara Tirkîyeyê

Serpêhatîya perwerdeya kurdî ya li Komara Tirkîyeyê xwedî dîrokeka pir tevlihev û dirêj e. Di sedsala 20. da weşandina metinên zimanî û edebî li gelek deverên ku kurdî dihat axiftin, qedexa bû (Allison, 2008). Li gor Çiçek (2013), politîkayên asimilasyon û înkarkirina Kurdan, li gel neteweyên din ên misilman hîn di dema Osmanîyan da dest pê dike. Piştî damezrandina Komara Tirkîyeyê, ev politikaya asimilasyon û înkarkirîna bi awayekî xurttir tê rêvebirin û kurdî tê qedexekirin. Van qedexeyan bi salan rê li ber bikaranîna kurdî ya di perwerdeyê da girt. Piştî darbeya leşkerî ya 1980yan, zexta li ser kurdî hîn zêdetir bû û axiftin, nivîsandin û hînkirina kurdî bi temamî hat qedexekirin. Di salên 1990î da, zexta li ser kurdî hinekî sist bû û kursên zimanê kurdî hatin vekirin. Lê bi piranî temenê van kursan kurt bû. Damezrandina Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê ji bo hînkirina kurdî ya sazûmanî gaveka giring bû. Vê enstîtûyê di derbareyê ziman û çanda kurdî da gelek xebat kirin. Di sala 2009an da li zanîngehan beşên lîsansa ziman û edebiyata kurdî û bi navê ziman û çanda kurdî jî beşên lîsansa bilind vebûn. Cara pêşîn li Zanîngeha Mêrdîn Artuklûyê di Enstîtuya Zimanên Zindî da kurdî kete zanîngehan. Di sala 2012an li Zanîngeha Çewlikê, 2013an da Li Zanîngeha Yuzuncu Yilê ya Wanê enstîtû hatine vekirin. Li Zanîngeha Mûş Alparslanê di bin banê Enstîtuya Zanistên Civakî da Makezanista Ziman û Çanda Kurdî vebû û xwendekarên lîsansa bilind yê bîtez û bêtez hatin qebûlkirin. Li Zanîngeha Dîcleyê di bin banê Enstîtuya Zanistên Civakî da Makezanista Ziman û Çanda Kurdî vebû û ji sala 2014an vir ve xwendekarên lîsansa bilind û 2015an û vir ve jî xwendekarên doktorayê qebûl dike. Di sala 2024an da dest bi qebûlkirina xwendekarên lîsansê jî kirin. Lijneya Talîm û Terbîyeyê ya Wezareta Perwerdeya Neteweyî di tarîxa 25.06.2012an da Xêzîknameya Dersan a Hefteyî ya Xwendîngehên Seretayî û Navîn qebûl kir. Li gor vê ji bo polên pêncem dersa hîlbijêrkî ya ziman û zaraveyên zindî li xêzîknameyê hate zêdekirin. Ji aliyê Birêvebirina Giştî ya Perwerdeya Bingehîn a Wezareta Perwerdeya Neteweyî ders û rêzîkên hîlbijartina wan hate ravekirin. Li gor giştînameyê divê herî kêmbê kes dersê hîlbijêrin da ku ders vebe. Di sala 2012an da di xwendîngehên navîn da hefteyê 2 saetan ji bo dersa kurdî ya hîlbijêrkî, rê vebû. Kesên dersê bidin dê derçûyên beşên mastira bêtez ê zanîngehên Çewlik û Mêrdînê bûna. Di sala 2012an da Zanîngeha Artuklû ya Mêrdînê xwendekarên mastira bêtez qebûl kirin. Bi pêşengîya zanîngeha Mêrdînê ji bo amadekirina pirtûkên dersa kurmancî û zazakî komîsyon hatin avakirin û çirîya pêşîn a sala 2012an pirtûk teslîmî Lijneya Talîm û Terbîyeyê kirin. Vê komîsyonê ji bo xwendekarên 5, 6 û 7an ên dersa kurmancî û zazakî pirtûk amade kirin. Pirtûkên vê komîsyonê hatine çapkirin û belavkirin. Di sala 2016an da çap û belavkirina vê pirtûkê dane sekinandin. Di bin banê Wezareta Perwerdeya Neteweyî da yek ji bo kurmancî yek ji bo zazakî du komîsyon hatine avakirin û pirtûkên van komîsyonan amade kirî sala 2017an hatin qebûlkirin. Pirtûkên ku van komîsyonan amade kirî ji bo polên 5, 6, 7 û 8em in.

2. Armanca Vekolînê

Armanca vê xebatê, vekolîna cureyên bêjeyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da ne. Di xebatê da, li gor cureyên bêjeyan, dabeşbûna bêjeyên di metinên berhema navborî da, hatine tesbîtkirin û senifandin.

Ji bo bidestxîtina armanca vê xebatê em dê bersivên şeş pirsyarên jêrîn bidin.

1. Metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, li gor cureyên metinan û unîteyan çawa dabeş dibin?
2. Bêjeyên metinên hikayetî yê di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, li gor cureyên bêjeyan çawa dabeş dibin?
3. Bêjeyên metinên agahîder yê di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, li gor cureyên bêjeyan çawa dabeş dibin?
4. Bêjeyên helbestên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, li gor cureyên bêjeyan çawa dabeş dibin?
5. Cureyên bêjeyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, li gor cureyên metinan çawa dabeş dibin?
6. Cureyên bêjeyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, li gor unîteyan çawa dabeş dibin?

3. Giringîya Vekolînê

Cihê ku ziman cara pêşîn li gor rîzikan tê hînkirin, xwendingeha seretayî ye. Di xwendingehan da çavkanîyên ku ji bo hînkirina ziman tî bikaranîn pirtûkên dersê, ferheng, çîrok û hwd. in. Ji nav van çavkanîyan, çavkanîya sereke û ya ku herî zêde tê bikaranîn pirtûka dersê ye. Di hînkirina zimanan da rola pirtûkên dersê gelekî giring e. Lewra divê metinên di pirtûkên dersê da tî bikaranîn ji aliyê ziman ve rast û bibandor bin.

Em ji bilî xebata Kurt (2024) ya bi navê “Analîza Metinên Pirtûka Kurdî (Kurmancî) ya Pola Pêncem ji Aliyê Hînkirina Şîyewerîya Xwendinê ve” rastî çî xebatan derheqê metinên di pirtûkên dersa kurmancî da hatine kirin, nehatin. Xebatên kurdolojîyê da heta vêga çî xebatên li ser cureyên bêjeyên metinên di pirtûkên dersa kurmancî da hatine kirin, nînin. Di kurmancî da kêmbûna derfet, sazî û pisporên qada perwerde û hînkirinê bandoreka nerênî li ser xebatên qada perwerde û hînkirinê dike. Loma di qada perwerde û hînkirina kurmancî da xebatên hatine kirin gelekî kê in. *Di derheqê cureyên bêjeyên metinên di pirtûkên dersa kurmancî da cara pêşîn e ku vekolînek tê kirin.*

4. Sînor û Çarçoveya Vekolînê

Di xwendingehên navîn da çar pêlik hene û di her pêlikê da dersa kurmancî ya hîlbijêrkî heye. Ji bo her pêlikê pirtûka dersê ji aliyê Wezareta Perwerdeya Neteweyî ve hatiye amadekirin. Ev vekolîn, bi tesbîtkirina hejmara cureyên bêjeyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da ve sînardar e. Metinên di bin beşên *Çalaki* û *Hûn Dizaninê* da û yê bêsernivîs, nebûne mijara vê vekolînê. Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da 35 metin hatine tesbîtkirin û ev vekolîn bi van metinan ve hate sînokirin.

Rêbaz

Ev xebat li gor *rêbaza vekolîna çawanî* (*qualitative research methods*) hatiye rêvebirin. Di xebatê da *analîza dokumentê* (*document analysis*) hatiye bikaranîn. Feraset û bûyer di qadên xwe yên xwezayî da bi awayekî rasteqîn û bitemamî tên nîşandan. Di vekolînên çawanî da ev rê tê şopandin (Yıldırım & Şimşek, 2011). Dokument, di vekolînên çawanî da çavkanîyên giring ên daneyan in û hem dokumentên fermî hem jî yên taybet di vê çarçoveyê da dikarin bên vekolandin (Creswell, 2005). Di vê xebatê da ew dokumentên ku hatine vekolandin cureyên bêjeyên di metinên pirtûka dersa kurmançî ya di pola heştem da ne.

1. Materyala Xebatê

Materyala vê xebatê, pirtûka dersa kurmançî ya pola heştem e ku ji aliyê Serokatîya Lijneya Talîm û Terbîyeyê ya Wezaretê Perwerdeya Neteweyî ya Komara Tirkîyeyê ve wekî pirtûka dersê ji bo polên heştem ên xwendingehên navîn hatiye qebûl kirin. Pirtûk ji aliyê komîsyonekê ve hatiye amadekirin. Di komîsyonê da ev kes hene:

- Lokman Kalan
- Gülbeddin Gülmez
- Ahmet Seyari
- Ramazan Yaman
- Abdurrahman Özhan
- Abdurrahman Kardaş

Pirtûk ji heşt unîteyan pêk tê:

1. Em Zimanê Xwe Nas Bikin
2. Ez û Malbata Min
3. Xwendingeh û Jîngeha Min
4. Laş û Tenduristî
5. Xurek û Vexurek
6. Demsal û Salname
7. Lîstik û Çîrok
8. Çalakîyên Serbest

2. Komkirina Daneyan

Daneyên vê vekolînê bi teknîka *analîza dokumentê* (*document analysis*) hatine berhev kirin. Analîza dokumentê, ji bo berhev kirina daneyan, yek ji teknîkên rêbaza vekolîna çawanî ye. Analîza dokumentê, analîza materyalan e ku diyarde an jî diyardeyên ku tên vekolandin di xwe da di-hewîne (Yıldırım & Şimşek, 2011). Analîza dokumentê jî qeyd û dokumentên di derbareyê xebata ku dê bê kirin berhev dike û li gor norm an jî sîstemeka aşkera kod dike û vedikole (Çepni, 2012). Analîza dokumentê bi navên ‘çavdêriya belgeyî’ an jî ‘venêrîna belgeyî’ jî tên binav kirin (Çepni, 2012). Venêrîna belgeyî ji bo armanceka diyar, kirarîyên wekî peydakirin, xwendin, nîşegirtin û nirxandina çavkanîyan di xwe da di-hewîne (Karasar, 2012). Di vê pêvajoyê da xala herî giring ew e ku agahîyên di çavkanîyan da çawa hatibine vegotin wisa fahmkirina vekoler e. Bi vê rêbazê ji tiştên ku hatine kirin, têgihîştinên giştî û ramanên cuda, hindêk din jî aşkera dibin (Çepni, 2012).

Ji bo danîna bingeha teorîk a vê xebatê lîteratûr hate nêrîn. Xebatên zanistî yên di vê qadê

da hatine kirin, bi berfireh hatin vekolandin. Pişt ra metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem (35 metin) da çend caran hatine xwendin û cureyên bêjeyan li ser wan hatine kodkirin. Encamên ku derketine holê hatine senifandin.

Li gor lîteratûrê di kurmancî da cureyên bêjeyan bi awayên ji hev cuda hatine senifandin. Li gor Tan (2011), bêje li gor peywîrên ku bi cih tînin ji hev vediqetin û di bin banê deh cureyan da dabeş dibin: navdêr, veqetandek, rengdêr, cînavk, lêker, jimarnav, hoker, daçek, gihanek û baneşan. Li gor Yıldırım (2012), neh komên cureyên bêjeyan hene: lêker, weklêker, hoker, nav, cînav, hevalnav, daçek, gihanek, baneşan. Li gor Baran (2012), cureyên bêjeyan ji heşt cureyan pêk tên: navdêr, rengdêr, cînavk, hoker, daçek, gihanek, baneşan û lêker.

Di vê xebatê da, senifandina Baran (2012) ya li ser cureyên bêjeyan wek bingeş hatiye qebûl kirin. Li gor rêzê navdêr, lêker, rengdêr, hoker, cihnav, daçek, gihanek û baneşan bûne bingeşa senifandina me. Bêjeyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da li gor vê rêzê hatin senifandin.

3. Analîza Daneyan

Di vê xebatê da dane bi rêya *analîza teswîrî (descriptive analysis)*, ku yek ji teknîkên analîza çawanî ye, hatine analîzkirin. Di analîza teswîrî da daneyên tîn bidestxistin, di bin serenavên dîyarkirî da tîn kurtekirin û şirovekirin. Armanc, ji bo xwendevanan bi awayekî sererastkirî û şirovekirî pêşkêşkirina destkeftiyên peydakirî ne (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Di vê vekolîne da ji bo rêbaza analîza teswîrî çarçoveyeka guncan hatiye amadekirin û tema hatine dîyarkirin. Tema li gor armanc û pirsyarên xebatê hatine çêkirin. Pişt re bêjeyên di metinên berhemê da derbas dibin û ji heşt cureyên bêjeyan tîn hesabandin, hatin tesbîtandin. Bi vî awayî metinên navborî di çarçoveya van temayan da hatine vekolandin û analîzkirin. Di pêngava dawî da daneyên ku hatine analîzkirin di bin temayên pêwendîdar da, bi daneyên hejmarî hatine îfadekirin û bi rêya tabloyan hatine pêşkêşkirin û şirovekirin.

4. Derbasdarî û Pêbawerî

Di vekolîna dokumentan da ji bo bidestxistina *derbasdarî û pêbawerîyê (Validity and Reliability)*, pêbawerbûna daneyan roleka giring dilîze, ji ber vê divê dane bi awayekî zelal û hevgirtî bîn pêşkêşkirin û vekolerekê din erê bike.

Ji bo pêbawerîya vê xebatê hevgirtina kodkeran li ber çavan hatiye girtin. Loma ji 35 metinên ku hatine destnîşankirin 5 lib ji aliyê vekoler û kodkerekê serbixwe ve ji hev cuda hatine vekolandin û cureyên bêjeyên di wan metinan da hatine kodkirin. Paşê hevgirtina kodkeran li ber çavan hatiye girtin. Ji bo vê armancê formûla Miles & Huberman (1994) hate bikaranîn û rêjeya hevgirtina di navbera vekolera da %86 derket. Pişt ra kodkirina vekoler ya li ser cureyên bêjeyên metinên mayî di vê çarçoveyê da berdewam kir.

Ji bo dabînkirina derbasdarîya vê xebatê di hemû astan da bi taybetî jî dema pêdivî hat dîtin, nêrînên pisporên qadê hatin stendin. Dema ku materyala xebatê hate tesbîtandin û dane hatine berhevandin vekoler û şewirmendê teze, gelek caran bi hev ra xebitîn. Dema ku pêdivî hat dîtin nêrînên hin vekolera din ên pisporên qadê ne û yê pisporên qadê cuda ne jî hatin stendin.

Destkeftî û Şirove

1. Destkeftîyên di Derbareyê Pirsyara Yekem da

Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna metinan li gor cureyên metinan û unîteyan di tabloya 1. da hatiye nîşandan.

Tablo 1. Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna metinan li gor cureyên metinan û unîteyan (hejmarî)

Cureyên Metinan	Unîte								Serhev
	Em Zimanê xwe Nas Bikin	Ez û Malbata Min	Xwendingeh û Jîngeha Min	Laş û Tenduristî	Xurek û Vexurek	Demsal û Salname	Lîstik û Çîrok	Çalakîyên Serbest	
Metinên Hikayetî	1	0	0	0	2	0	1	1	5
Metinên Agahîder	2	4	4	4	2	3	2	5	26
Helbest	0	0	0	1	0	1	1	1	4
Serhev	3	4	4	5	4	4	4	7	35

Wekî ku di tabloya 1. da jî xuya dibe ku di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da 8 unîte û di van unîteyan da jî 35 metin hene. Ji van metinan 5 lib metinên hikayetî, 26 lib metinên agahîder û 4 lib jî helbest in.

Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, 5 metinên hikayetî hene. Di unîteya “Em Zimanê Xwe Nas Bikin” da 1, di unîteya “Xurek û Vexurek” da 2, di unîteya “Lîstik û Çîrok” da 1 û di unîteya “Çalakîyên Serbest” da jî 1 metina hikayetî heye.

Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, da 26 metinên agahîder hene. Di unîteya “Em Zimanê Xwe Nas Bikin” da 2, di unîteya “Ez û Malbata Min” da 4, di unîteya “Xwendingeh û Jîngeha Min” da 4, di unîteya “Laş û Tenduristî” da 4, di unîteya “Xurek û Vexurek” da 2, di unîteya “Demsal û Salname” da 3, di unîteya “Lîstik û Çîrok” da 2 û di unîteya “Çalakîyên Serbest” da 5 metinên agahîder hene.

Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da 4 helbest hene. Di unîteya “Laş û Tenduristî” da 1, di unîteya “Demsal û Salname” da 1, di unîteya “Lîstik û Çîrok” da 1 û di unîteya “Çalakîyên Serbest” da 1 helbest heye.

Ji tabloyê xuya dibe ku di unîteya “Em Zimanê Xwe Nas Bikin” da 2 metinên agahîder, metineka hikayetî serhev 3; di unîteya “Ez û Malbata Min” da 4 metinên agahîder; di unîteya “Xwendingeh û Jîngeha Min” da 4 metinên agahîder; di unîteya “Laş û Tenduristî” da 4 metinên agahîder, helbestek, serhev 5; di unîteya “Xurek û Vexurek” da 2 metinên agahîder, 2 metinên hikayetî, serhev 4; di unîteya “Demsal û Salname” da 3 metinên agahîder, helbestek, serhev 4; di unîteya “Lîstik û Çîrok” da 2 metinên agahîder, metineka hikayetî, helbestek, serhev 4 û di unîteya “Çalakîyên Serbest” da 5 metinên agahîder, metineka hikayetî, helbestek, serhev 7 metin hene.

2. Destkeftîyên di Derbareyê Pirsyara Duyem da

Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna bêjeyên metinên hikayetî li gor cu-

reyên bêjeyan di tabloya 2. da hatiye nîşandan.

Tablo 2. *Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna bêjeyên metinên hikayetî li gor cûreyên bêjeyan (hejmarî)*

Unîte	Metinên Hikayetî	Cûreyên Bêjeyan								Serhev
		Navdêr	Lêker	Rengdêr	Hoker	Cihnav	Daçek	Gihanek	Baneşan	
Unîteya 1. Em Zimanê Xwe Nas Bikin	Em Vê Pêkenokê Nû Dibihîzin	58	55	10	21	36	20	21	1	222
Unîteya 5. Xurek û Vexurek	Raza Rengan	142	81	37	40	81	41	56	2	480
	Reng	290	180	71	78	162	86	80	30	977
Unîteya 7. Lîstik û Çîrok	Mîşk û Xefk	123	79	12	26	44	29	27	2	342
Unîteya 8. Çalakîyên Serbest	Ajelên Gî-yaxwer	34	20	8	7	15	12	9	8	113
Serhev	5	647	415	138	172	338	188	193	43	2134

Wekî ku di tabloya 2. da jî xuya dibe ku di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, 5 metinên hikayetî hene;

Di unîteya yekem “Em Zimanê Xwe Nas Bikin” da metineka hikayetî heye. Di metina hikayetî ya bi navê *Em Vê Pêkenokê Nû Dibihîzin* da serhev 222 bêje hene. Di metinê da 58 navdêr, 55 lêker, 10 rengdêr, 21 hoker, 36 cihnav, 20 daçek, 21 gihanek û baneşanek heye. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya duyem “Ez û Malbata Min”, ya sêyem “Xwendîngêh û Jîngeha Min” û ya çarem “Laş û Tendurîstî” da metinên hikayetî nînin.

Di unîteya pêncem “Xurek û Vexurek” da bi navê *Raza Rengan* û *Reng* 2 metinên hikayetî hene. Di metina hikayetî ya bi navê *Raza Rengan* da serhev 480 bêje hene. Di metinê da 142 navdêr, 81 lêker, 37 rengdêr, 40 hoker, 81 cihnav, 41 daçek, 56 gihanek û 2 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene. Di metina hikayetî ya bi navê *Reng* da serhev 977 bêje hene. Di metinê da 290 navdêr, 180 lêker, 71 rengdêr, 78 hoker, 162 cihnav, 86 daçek, 80 gihanek û 30 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya şeşem “Demsal û Salname” da metinên hikayetî nînin.

Di unîteya heftem “Lîstik û Çîrok” da bi navê *Mîşk û Xefk* metineka hikayetî heye. Di metina hikayetî ya bi navê *Mîşk û Xefk* da serhev 342 bêje hene. Di metinê da 123 navdêr, 79 lêker, 12 rengdêr, 26 hoker, 44 cihnav, 29 daçek, 27 gihanek û 2 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya heştem “Çalakîyên Serbest” da bi navê *Ajelên Gî-yaxwer* metineka hikayetî heye.

Di metina hikayetî ya bi navê *Ajelên Gîyaxwer* da serhev 113 bêje hene. Di metinê da 34 navdêr, 20 lêker, 8 rengdêr, 7 hoker, 15 cihnav, 12 daçek, 9 gihanek û 8 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di her pênc metinên hikayetî da 2134 bêje hene. Di hemû metinên hikayetî da 647 navdêr, 415 lêker, 138 rengdêr, 172 hoker, 338 cihnav, 188 daçek, 193 gihanek û 43 baneşan hene. Di hemû metinên hikayetî da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

3. Destkeftiyên di Derbareyê Pirsyara Sêyem da

Di pirtûka darsa kurmançî ya pola heştam da, dabeşbûna bêjeyên metinên agahîder, li gor cureyên bêjeyan di tabloya 3. da hatiye nîşandan.

Tablo 3. Di pirtûka darsa kurmançî ya pola heştam da, dabeşbûna bêjeyên metinên agahîder li gor cureyên bêjeyan (hejmarî)

Unîte	Metinên Agahîder	Cureyên Bêjeyan								Serhev
		Navdêr	Lêker	Rengdêr	Hoker	Cihnav	Daçek	Gihanek	Baneşan	
Unîteya 1. Em Zimanê Xwe Nas Bikin	Hin Taybetiyên Zimanê Me	63	24	23	3	22	13	13	0	161
	Darsa Bîrkarîyê	141	44	18	15	30	22	10	4	284
Unîteya 2. Ez û Malbata Min	Cejnên Me	220	110	40	53	170	60	98	6	757
	Rojnivîsk	169	91	13	59	121	83	59	3	598
	Pîşe û Guherînên Wan	158	56	33	37	24	55	53	0	416
	Darsa Pişeyan	164	75	29	11	56	47	44	0	426
Unîteya 3. Xwendîngê û Jîngeha Min	Xwendîngê	119	41	26	24	42	49	39	0	340
	Cîrantî	91	42	24	13	30	41	24	0	265
	Genimê Herî Baş	51	25	9	12	29	20	11	0	157
	Bexçeyê Nuwaze	138	68	24	43	67	45	27	5	417
Unîteya 4. Laş û Tenduristî	Pergala Bêhngirtinê	54	24	7	9	3	10	11	0	118
	Pergala Qerqod	50	9	3	3	9	2	8	0	84
	Bexşandin û Veguhastina Endamên Laş	74	43	13	7	10	16	15	0	178
	Xêzefilmê Balkêş	212	143	66	51	152	73	96	24	817
Unîteya 5. Xurek û Vexurek	Hin Xurek û Vexurekên Me	143	69	29	22	12	46	39	0	360
	Xwarin di Çanda Me da	282	126	19	35	70	78	78	4	692

Unîteya 6. Demsal û Salname	Rewşa Hewayê	94	31	14	12	14	33	23	1	222
	Cureyên Salnameyan	192	82	32	40	37	52	34	3	472
	Rojek ji Rojên Min	159	78	19	46	103	50	58	1	514
Unîteya 7. Lîstik û Çîrok	Hin Lîstik	249	108	23	40	82	99	71	0	672
	Gotinên Pêşyan Neqşên li ser Keviran	123	61	12	30	37	22	30	5	320
Unîteya 8. Çalakîyên Serbest	Komên Hobîyan	110	56	14	24	50	34	28	2	318
	Kaniya Çanda Me	98	36	18	18	44	24	29	2	269
	Înternet	37	21	10	13	5	11	11	0	108
	Qeb	127	60	44	27	18	42	34	0	352
	Dawîya Sala Perwerdeyê	146	77	23	52	61	46	50	9	464
Serhev	26	3464	1600	585	699	1298	1073	993	69	9781

Wekî ku di tabloya 3. da jî xuya dibe ku di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, 26 metinên agahîder hene;

Di unîteya yekem “Em Zimanê Xwe Nas Bikin” da bi navên *Hin Taybetiyên Zimanê Me* û *Dersa Bîrkarîyê 2* metinên agahîder hene. Di metina agahîder ya bi navê *Hin Taybetiyên Zimanê Me* da serhev 161 bêje hene. Di metinê da 63 navdêr, 24 lêker, 23 rengdêr, 3 hoker, 22 cihnav, 13 daçek û 13 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Dersa Bîrkarîyê* da serhev 284 bêje hene. Di metinê da 141 navdêr, 44 lêker, 18 rengdêr, 15 hoker, 30 cihnav, 22 daçek, 10 gihanek û 4 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya duyem “Ez û Malbata Min” da bi navên *Cejnên Me*, *Rojnivîsk*, *Pîşe û Guherînên Wan* û *Dersa Pîşeyan 4* metinên agahîder hene. Di metina agahîder ya bi navê *Cejnên Me* da serhev 757 bêje hene. Di metinê da 220 navdêr, 110 lêker, 40 rengdêr, 53 hoker, 170 cihnav, 60 daçek, 98 gihanek û 6 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene. Di metina agahîder ya bi navê *Rojnivîsk* da serhev 598 bêje hene. Di metinê da 169 navdêr, 91 lêker, 13 rengdêr, 59 hoker, 121 cihnav, 83 daçek, 59 gihanek û 3 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene. Di metina agahîder ya bi navê *Pîşe û Guherînên Wan* da serhev 416 bêje hene. Di metinê da 158 navdêr, 56 lêker, 33 rengdêr, 37 hoker, 24 cihnav, 55 daçek û 53 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Dersa Pîşeyan* da serhev 426 bêje hene. Di metinê da 164 navdêr, 75 lêker, 29 rengdêr, 11 hoker, 56 cihnav, 47 daçek û 44 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene.

Di unîteya sêyem “Xwendingeh û Jîngeha Min” da bi navê *Xwendingeh*, *Cîrantî*, *Genimê Herî Baş* û *Bexçeyê Nuwaze 4* metinên agahîder hene. Di metina agahîder ya bi navê *Xwendingeh*

da serhev 340 bêje hene. Di metinê da 119 navdêr, 41 lêker, 26 rengdêr, 24 hoker, 42 cihnav, 49 daçek û 39 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Cîrantî* da serhev 265 bêje hene. Di metinê da 91 navdêr, 42 lêker, 24 rengdêr, 13 hoker, 30 cihnav, 41 daçek û 24 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Genimê Herî Baş* da serhev 157 bêje hene. Di metinê da 51 navdêr, 25 lêker, 9 rengdêr, 12 hoker, 29 cihnav, 20 daçek û 11 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Bexçeyê Nuwaze* da serhev 417 bêje hene. Di metinê da 138 navdêr, 68 lêker, 24 rengdêr, 43 hoker, 67 cihnav, 45 daçek, 27 gihanek û 5 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya çarem “Laş û Tenduristî” da bi navên *Pergala Bêhngirtinê*, *Pergala Qerqod*, *Bexşandin û Veguhastina Endamên Laş û Xêzefilmê Balkêş* 4 metinên agahîder hene. Di metina agahîder ya bi navê *Pergala Bêhngirtinê* da serhev 118 bêje hene. Di metinê da 54 navdêr, 24 lêker, 7 rengdêr, 9 hoker, 3 cihnav, 10 daçek û 11 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Pergala Qerqod* da serhev 84 bêje hene. Di metinê da 50 navdêr, 9 lêker, 3 rengdêr, 3 hoker, 9 cihnav, 2 daçek û 8 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Bexşandin û Veguhastina Endamên Laş* da serhev 178 bêje hene. Di metinê da 75 navdêr, 43 lêker, 13 rengdêr, 7 hoker, 10 cihnav, 16 daçek û 15 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Xêzefilmê Balkêş* da serhev 817 bêje hene. Di metinê da 212 navdêr, 143 lêker, 66 rengdêr, 51 hoker, 152 cihnav, 73 daçek, 96 gihanek û 24 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya pêncem “Xurek û Vexurek” da bi navên *Hin Xurek û Vexurekên Me* û *Xwarin di Çanda Me* da 2 metinên agahîder hene. Di metina agahîder ya bi navê *Hin Xurek û Vexurekên Me* da serhev 360 bêje hene. Di metinê da 143 navdêr, 69 lêker, 29 rengdêr, 22 hoker, 12 cihnav, 46 daçek û 39 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê “*Xwarin di Çanda Me* da” da serhev 692 bêje hene. Di metinê da 282 navdêr, 126 lêker, 19 rengdêr, 35 hoker, 70 cihnav, 78 daçek, 78 gihanek û 4 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya şeşem “Demsal û Salname” da bi navên *Rewşa Hewayê û Cureyên Salnameyan û Rojek ji Rojên Min* 3 metinên agahîder hene. Di metina agahîder ya bi navê *Rewşa Hewayê* da serhev 222 bêje hene. Di metinê da 94 navdêr, 31 lêker, 14 rengdêr, 12 hoker, 14 cihnav, 33 daçek, 23 gihanek û baneşanek heye. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene. Di metina agahîder ya bi navê *Cureyên Salnameyan* da serhev 472 bêje hene. Di metinê da 192 navdêr, 82 lêker, 32 rengdêr, 40 hoker, 37 cihnav, 52 daçek, 34 gihanek û 3 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene. Di metina agahîder ya bi navê *Rojek ji Rojên Min* da serhev 514 bêje hene. Di metinê da 159 navdêr, 78 lêker, 19 rengdêr, 46 hoker, 103 cihnav, 50 daçek û 58 gihanek û baneşanek heye. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya heftem “Lîstik û Çîrok” da bi navên *Hin Lîstik û Gotinên Pêşîyan Neqşên li ser*

Keviran 2 metinên agahîder hene. Di metina agahîder ya bi navê *Hin Lîstik* da serhev 672 bêje hene. Di metinê da 249 navdêr, 108 lêker, 23 rengdêr, 40 hoker, 82 cihnav, 99 daçek û 71 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Gotinên Pêşîyan Neqşên li ser Keviran* da serhev 320 bêje hene. Di metinê da 123 navdêr, 61 lêker, 12 rengdêr, 30 hoker, 37 cihnav, 22 daçek, 30 gihanek û 5 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di unîteya heştem “Çalakîyên Serbest” da bi navên *Komên Hobîyan*, *Kanîya Çanda Me*, *Înternet*, *Qeb* û *Dawîya Sala Perwerdeyê* 5 metinên agahîder hene. Di metina agahîder ya bi navê *Komên Hobîyan* da serhev 318 bêje hene. Di metinê da 110 navdêr, 56 lêker, 14 rengdêr, 24 hoker, 50 cihnav, 34 daçek, 28 gihanek û 2 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene. Di metina agahîder ya bi navê *Kanîya Çanda Me* da serhev 269 bêje hene. Di metinê da 98 navdêr, 36 lêker, 18 rengdêr, 18 hoker, 44 cihnav, 24 daçek, 29 gihanek û 2 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene. Di metina agahîder ya bi navê *Înternet* da serhev 108 bêje hene. Di metinê da 37 navdêr, 21 lêker, 10 rengdêr, 13 hoker, 5 cihnav, 11 daçek û 11 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Qeb* da serhev 352 bêje hene. Di metinê da 127 navdêr, 60 lêker, 44 rengdêr, 27 hoker, 18 cihnav, 42 daçek û 34 gihanek hene. Di metinê da baneşan nînin. Di metinê da herî zêde navdêr hene. Di metina agahîder ya bi navê *Dawîya Sala Perwerdeyê* da serhev 464 bêje hene. Di metinê da 146 navdêr, 77 lêker, 23 rengdêr, 52 hoker, 61 cihnav, 46 daçek, 50 gihanek û 9 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di hemû metinên agahîder da 9781 bêje hene. Di hemû metinên agahîder da 3464 navdêr, 1600 lêker, 585 rengdêr, 699 hoker, 1298 cihnav, 1073 daçek, 993 gihanek û 69 baneşan hene. Di hemû metinên agahîder da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

4. Destkeftîyên di Derbareyê Pirsyara Çarem da

Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna bêjeyên helbestan li gor cureyên bêjeyan di tabloya 4. da hatiye nîşandan.

Tablo 4. Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna bêjeyên helbestan li gor cureyên bêjeyan (hejmarî)

Unîte	Helbest	Cureyên Bêjeyan								Serhev
		Navdêr	Lêker	Rengdêr	Hoker	Cihnav	Daçek	Gihanek	Baneşan	
Unîteya 4. Laş û Tenduristî	Bijî Paqijî!	41	30	11	8	15	6	12	2	125
Unîteya 6. Demsal û Salname	Heft-yeka Xebatkar	37	26	5	6	14	9	0	0	97
Unîteya 7. Lîstik û Çîrok	Şengê û Pengê	112	74	21	25	40	30	21	14	337

Unîteya 8.										
Çalakîyên Serbest	Çanda Me!	46	20	15	15	9	7	7	1	120
Serhev	4	236	150	52	54	78	52	40	17	679

Wekî ku di tabloya 4. da jî xuya dibe ku di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, 4 helbest hene;

Di unîteya yekem “Em Zimanê Xwe Nas Bikin”, ya duyem “Ez û Malbata Min” û ya sêyem “Xwendengeh û Jîngeha Min” da helbest nînin.

Di unîteya çarem “Laş û Tenduristî” da bi navê *Bijî Paqijî!* helbestek heye. Di vê helbestê da serhev 125 bêje hene. Di helbestê da 41 navdêr, 30 lêker, 11 rengdêr, 8 hoker, 15 cihnav, 6 daçek, 12 gihanek û 2 baneşan hene. Di helbestê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteya pêncem “Xurek û Vexurek” da helbest nînin.

Di unîteya şeşem “Demsal û Salname” da bi navê *Hefteyeka Xebatkar* helbestek heye. Di vê helbestê da serhev 97 bêje hene. Di helbestê da 37 navdêr, 26 lêker, 5 rengdêr, 6 hoker, 14 cihnav û 9 daçek hene. Di helbestê da gihanek û baneşan nînin. Di helbestê da herî zêde navdêr hene.

Di unîteya heftem “Lîstik û Çîrok” da bi navê Şengê û Pengê helbestek heye. Di vê helbestê da serhev 337 bêje hene. Di metinê da 112 navdêr, 74 lêker, 21 rengdêr, 25 hoker, 40 cihnav, 30 daçek, 21 gihanek û 14 baneşan hene. Di metinê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteya heştem “Çalakîyên Serbest” da bi navê Çanda Me! helbestek heye. Di vê helbestê da serhev 120 bêje hene. Di helbestê da 46 navdêr, 20 lêker, 15 rengdêr, 15 hoker, 9 cihnav, 7 daçek, 7 gihanek û baneşanek heye. Di helbestê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di her çar helbestên pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da 679 bêje hene. Di hemû helbestan da 236 navdêr, 150 lêker, 52 rengdêr, 54 hoker, 78 cihnav, 52 daçek, 40 gihanek û 17 baneşan hene. Di hemû helbestan da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

5. Destkeftîyên di Derbareyê Pirsyara Pêncem da

Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna cureyên bêjeyan li gor cureyên metinan di tabloya 5. da hatiye nîşandan.

Tablo 5. Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna cureyên bêjeyan li gor cureyên metinan (hejmarî)

Cureyên Metinan	Hejmara Metinan	Cureyên Bêjeyan								Serhev
		Navdêr	Lêker	Rengdêr	Hoker	Cihnav	Daçek	Gihanek	Baneşan	
Metinên Hikayetî	5	647	415	138	172	338	188	193	43	2134
Metinên Agahîder	26	3464	1600	585	699	1298	1073	993	69	9781
Helbest	4	236	150	52	54	78	52	40	17	679
Serhev	35	4347	2165	775	925	1714	1313	1226	129	12594

Wekî ku di tabloya 5. da jî xuya dibe ku di her pênc metinên hîkayetî yên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da serhev 2134 bêje hene. Ji van bêjeyan 647 lib navdêr, 415 lib lêker, 138 lib rengdêr, 172 lib hoker, 338 lib cihnav, 188 lib daçek, 193 lib gihanek û 43 lib jî baneşan in. Di metinên hîkayetî da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di bîst û şeş metinên agahîder yên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da serhev 9781 bêje hene. Ji van bêjeyan 3464 lib navdêr, 1600 lib lêker, 585 lib rengdêr, 699 lib hoker, 1298 lib cihnav, 1073 lib daçek, 993 lib gihanek û 69 lib jî baneşan in. Di metinên agahîder da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di çar helbestên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da serhev 679 bêje hene. Ji van bêjeyan 236 lib navdêr, 150 lib lêker, 52 lib rengdêr, 54 lib hoker, 78 lib cihnav, 52 lib daçek, 40 lib gihanek û 17 lib jî baneşan in. Di helbestan da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

Di hemû metinên pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da 12594 bêje hene. Ji van bêjeyan 2134 lib di metinên hîkayetî da, 9781 lib di metinên agahîder da û 679 lib jî di helbestan da ne. Bêje, herî zêde di metinên agahîder da, herî kêmbaneşan di helbestan da hatine bikaranîn.

Di hemû metinan da 4347 navdêr, 2165 lêker, 775 rengdêr, 925 hoker, 1714 cihnav, 1313 daçek, 1226 gihanek û 129 baneşan hene. Di hemû metinên pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da herî zêde navdêr, herî kêmbaneşan hene.

6. Destkeftiyên di Derbareyê Pirsyara Şeşem da

Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna cureyên bêjeyan li gor unîteyan di tabloya 6. da hatiye nîşandan.

Tablo 6. Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, dabeşbûna cureyên bêjeyan li gor unîteyan (hejmarî)

Unîte	Hejmara Metinan	Cureyên Bêjeyan								Serhev
		Navdêr	Lêker	Rengdêr	Hoker	Cihnav	Daçek	Gihanek	Baneşan	
Unîteya 1. Em Zimanê Xwe Nas Bikin	3	262	123	51	39	88	55	44	5	667
Unîteya 2. Ez û Malbata Min	4	711	332	115	160	371	245	254	9	2197
Unîteya 3. Xwendîngêh û Jîngeha Min	4	399	176	83	92	168	155	101	5	1179
Unîteya 4. Laş û Tenduristî	5	431	249	100	78	189	107	142	26	1322

Unîteya 5.										
Xurek û Vexurek	4	857	456	156	175	325	251	253	36	2509
Unîteya 6.										
Demsal û Salname	4	482	217	70	104	168	144	115	5	1305
Unîteya 7.										
Lîstik û Çîrok	4	607	322	68	121	203	180	149	21	1671
Unîteya 8.										
Çalakîyên Serbest	7	598	290	132	156	202	176	168	22	1744
Serhev	35	4347	2165	775	925	1714	1313	1226	129	12594

Wekî ku di tabloya 6. da jî xuya dibe ku di unîteya yekem “Em Zimanê Xwe Nas Bikin” da 667 bêje hene. Ji van bêjeyan 262 lib navdêr, 123 lib lêker, 51 lib rengdêr, 39 lib hoker, 88 lib cihnav, 55 lib daçek, 44 lib gihanek û 5 lib jî baneşan in. Di vê unîteyê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteye duyem “Ez û Malbata Min” da 2197 bêje hene. Ji van bêjeyan 711 lib navdêr, 332 lib lêker, 115 lib rengdêr, 160 lib hoker, 371 lib cihnav, 245 lib daçek, 254 lib gihanek û 9 lib jî baneşan in. Di vê unîteyê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteya sêyem “Xwendîngê û Jîngeha Min” da 1179 bêje hene. Ji van bêjeyan 399 lib navdêr, 176 lib lêker, 83 lib rengdêr, 92 lib hoker, 168 lib cihnav, 155 lib daçek, 101 lib gihanek û 5 lib jî baneşan in. Di vê unîteyê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteya çarem “Laş û Tenduristî” da 1322 bêje hene. Ji van bêjeyan 431 lib navdêr, 249 lib lêker, 100 lib rengdêr, 78 lib hoker, 189 lib cihnav, 107 lib daçek, 142 lib gihanek û 26 lib jî baneşan in. Di vê unîteyê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteya pêncem “Xurek û Vexurek” da 2509 bêje hene. Ji van bêjeyan 857 lib navdêr, 456 lib lêker, 156 lib rengdêr, 175 lib hoker, 325 lib cihnav, 251 lib daçek, 253 lib gihanek û 36 lib jî baneşan in. Di vê unîteyê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteya şeşem Demsal û Salname” da 1305 bêje hene. Ji van bêjeyan 482 lib navdêr, 217 lib lêker, 70 lib rengdêr, 104 lib hoker, 168 lib cihnav, 144 lib daçek, 115 lib gihanek û 5 lib jî baneşan in. Di vê unîteyê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteya heftem “Lîstik û Çîrok” da 1671 bêje hene. Ji van bêjeyan 607 lib navdêr, 322 lib lêker, 68 lib rengdêr, 121 lib hoker, 203 lib cihnav, 180 lib daçek, 149 lib gihanek û 21 lib jî baneşan in. Di vê unîteyê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene.

Di unîteya heştam “Çalakîyên Serbest” da 1744 bêje hene. Ji van bêjeyan 598 lib navdêr, 290 lib lêker, 132 lib rengdêr, 156 lib hoker, 202 lib cihnav, 176 lib daçek, 168 lib gihanek û 22 lib jî baneşan in. Di vê unîteyê da herî zêde navdêr, herî kêr baneşan hene. Bêje, herî zêde di unîteya pencem “Xurek û Vexurek” da, herî kêr jî di unîteya yekem “Em Zimanê Xwe Nas Bikin” da

hene.

Encam, Nîqaş û Pêşnîyaz

Di perwerde û hînkirina zimanan da rola pirtûkên dersê gelekî giring e. Pirtûkên dersê hem ji aliyê naverokê hem jî ji aliyê taybetîyên xwe yê derveyî naverokê ve divê têr û tijî bin. Pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem ji 8 unîte û 35 metinan pêk tê. Metinên pirtûkê li gor cureyên metinan û unîteyan hatîne dabeşkirin ku di unîteya yekem da 3; di unîteya duyem da 4; di unîteya sêyem da 4; di unîteya çarem da 5; di unîteya pêncem da 4; di unîteya şeşem da 4; di unîteya heftem da 4 û di unîteya heştem da 7 metin hene.

Bi vê xebatê tê dîtin ku dabeşbûna cureyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da li gor cureyên metinan û unîteyan gelekî bêrêkûpêk e. Di hemû unîteyan da metinên agahîder hene. Lê di hin unîteyan da ne metinên hikayetî ne jî helbest qet cih nagirin. Yanî di vê pirtûkê da metinên hikayetî û helbest gelekî hatine piştguhkirin û amadekaran di pirtûkê da gelekî kêma cih dane metinên ji van cureyan. Berovajîyê van cureyan, metinên agahîder di pirtûkê da gelekî zêde cih digirin. Ji ber ku metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da li gor cureyên metinan bihevşengî nehatine dabeşkirin, ev wekî kêmasîyeka mezin derdikeve pêş. Di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da, divê mînakên ji her sê cureyên metinan bi hevşengî bêne bicihkirin. Ji ber ku metinên hikayetî ji bo geşedana zimanî ya xwendekarên di asta xwendengeha seretayî û navîn da gelekî giring in, bi qasî ku pêdivî pê heye divê di pirtûkên dersa kurmancî da bîn bicihkirin. Herweha hevnasîna xwendekarên dersa kurmancî hîlbijartî bi pirtûka dersa kurmancî ra bi piranî li xwendengeha navîn çê dibe. Ev rastî, hesasîyet û giringîya naveroka pirtûka dersê zêdetir dike.

Serenavên metinan jî tê da, me bêjeyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da li gor cureyên bêjeyan senifandin û bi alîkarîya tabloyan bi awayekî hejmarî nîşandan. Me metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da serhev 12594 bêje tesbît kirin. Di van metinan da 4347 navdêr, 2165 lêker, 775 rengdêr, 925 hoker, 1714 cihnav, 1313 daçek, 1226 gihanek û 129 baneşan hatine bikaranîn. Di metinên agahîder da 9781, metinên hikayetî da 2134 û di helbestan da 679 bêje hatine bikaranîn. Bêjeyên hin metinan ji temamiya bêjeyên her çar helbestan da hatine bikaranîn, zêdetir e. Berovajîyê giringîya helbestan ya di perwerdeya xwendekarên xwendengeha navîn da, di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da hejmara helbestan gelekî kêma e. Hin metin gelekî direj in, hin metin jî gelekî kurt in. Hejmara metinên pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem û qebareya pirtûkê li gor du saetên dersê gelekî zêde ne. Eger em berawirdkirinekê bikin tê dîtin ku qebareya pirtûkên dersa kurmancî di hin pêlikan da bi qasî pirtûka dersa tirkî heye ku hefteyekê da 5 saetên dersê bo hatiye veqetandin.

Tê dîtin ku di metinên pirtûka dersa kurmancî ya pola heştem da li gor cureyên bêjeyan ji herî zêdeyê ber bi herî kêma navdêr, lêker, cihnav, daçek, gihanek, hoker, rengdêr û baneşan hatine bikaranîn. Ji ber ku di qada kurdî bi taybetî jî di qada kurmancî da li ser cureyên bêjeyên metinên di pirtûkên dersa kurmancî da çî xebat nehatine kirin, em nikarin berawirdkirinekê bikin. Lê ji ber ku di qada tirkî da xebatên bi vî rengî hatine kirin em dikarin li gor cureyên bêjeyan bi xebatên tirkî ra berawirdkirinekê bikin. Demirbükên (2011) li ser cureyên bêjeyên metinên di pirtûka

dersa tirkî ya pola pencem a ku sala 2009-2010an da hatibû bikaranîn, xebitîye û cureyên bêjeyên metinên di vê pirtûkê da, ji herî zêdeyê ber bi herî kême weha tesbît kirine: navdêr, lêker, rengdêr, cihnav, hoker, daçek, gihanek û baneşan. Bora (2016) li ser cureyên bêjeyên metinên di pirtûka dersa tirkî ya pola şeşem xebitîye û di metinan da herî zêde navdêr û herî kême baneşan tesbît kirine. Arpağ (2016) li ser cureyên bêjeyên metinên di pirtûka dersa tirkî ya pola heftem xebitîye û pêşîyê metinên di pirtûkê da li gor cureyên metinan senifandîye û paşê jî bêjeyên van metinan li gor cureyên bêjeyan senifandiye. Di encama xebata xwe da tesbît dike ku di metinan da herî zêde navdêr, herî kême baneşan hatine bikaranîn. Dabeşbûna cureyên din ê bêjeyan li gor cureyên metinan diguhere. Duran (2019) li ser pirtûka dersa tirkî ya pola çarem xebitîye û ji herî zêdeyê ber bi herî kême cureyên bêjeyên metinên vê pirtûkê weha tesbît kirine: navdêr, lêker, rengdêr, weklêker, hoker, gihanek, cihnav, daçek û baneşan. Di hemû xebatên navborî da jî wekî vê xebatê herî zêde navdêr, herî kême baneşan hatine tesbît kirin. Xebata me bi xebatên navborî ra ji vî alîyî ve dişibîne hev.

Bi wesîleya vê xebatê tê dîtin ku pirtûka dersa kurmancî ya pola heştam bi awayekî têr û tijî nehatiye amadekirin. Bêguman yek ji sedemên vê encamê nebûna xebatên zanistî yên di vê qadê da hatine kirin û bi vî awayî dîyarnekirina zêdehî û kêmasîyên bernameya hînkirinê û pirtûkên dersê ne. Herweha ji ber ku di nav amadekarên bernameya hînkirinê û pirtûka dersa kurmancî da zanyar û pisporên qada perwerdeyê nînin yan jî kême in, tê texmînkirin ku yek ji sedemên kêmasîyên ku derketine holê ev e.

Piştî encam û nîqaşên vekolîna li ser cureyên bêjeyên metinên di pirtûka dersa kurmancî ya pola heştam da, em dikarin van pêşnîyazan bikin:

1. Pirtûka dersa kurmancî hem ji alîyê naverokê hem jî ji alîyê derveyê naverokê ve divê li gor pêşketinên di qada pirtûkên dersê da çêbûyî, bêne amadekirin.
2. Divê hejmar û cureyên metinan di hemû tema yan jî unîteyan da bi hevsengî bêne dabeşkirin.
3. Divê hejmara bêjeyên di metin û helbestan da tîne bikaranîn, ji metin û helbestên tema yan jî unîteya pêşî ber bi tema yan jî unîteya dawî zêde bibin.
4. Divê di bijartina metin û helbestan da li gel hejmara bêjeyan, cureyên bêjeyan jî li ber çavan bînin girtin.
5. Di bijartina bêjeyên metin û helbestên di pirtûkên dersa kurmancî da divê ast û temenê xwendekaran li gel peyvanka wan li ber çavan bînin girtin.
6. Di metin û helbestên di pirtûkên dersa kurmancî da, divê bêjeyên hevpar ên li hemû deverên kurmancî tê axiftin heyî, bêne tercîhkirin.
7. Metinên pirtûkên dersa kurmancî divê li gor rêzikên rastnivîs û xalbendîyê bin. Divê xeletîyên vegotinê, têgihên tevlihev û îfadeyên binakok tê da nebin.
8. Metinên pirtûkên dersa kurmancî divê kurmancîyê pêş ve bibin û cihê bêjeyên ji zimanên biyanî bêjeyên kurmancî bînin bikaranîn. Divê di metinên pirtûka dersa kurmancî da kurmancîyeka herikbar bînin bikaranîn.
9. Ji ber ku metinên hikayetî ji bo geşedana zimanî ya xwendekarên di asta xwendîngeha seretayî û navîn da gelekî giring in, bi qasî ku pêdivî pê heye divê di pirtûkên dersa kurmancî da bînin bicîhkirin.

Çavkanî

- Adalı, O. (2011). *Anlamak ve Anlatmak*. İstanbul: Pan.
- Akbayır, S. (2007). *Cümle ve Metin Bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aktaş, Ş., & Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve Sözlü Anlatım-Kompozisyon Sanatı*. Ankara: Akçağ.
- Akyol, H. (2006). *Yeni Programa Uygun Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök.
- Alkan, C. (1979). *Eğitim Ortamları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Allison, C. (2008). Badinan'daki Eski Ve Yeni Sözlü Gelenekler. P. Kreyenbroek, & C. Allison (Ed.). *Kürt Kimliği ve Kültürü* içinde (Ü. Aydoğmuş, Çev.) (s. 51-78). İstanbul: Avesta.
- Arpağ, M. (2016). *İlköğretim İkinci Kademe 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinin Sözcük Türleri Bakımından Değerlendirilmesi* (Tez No: 436900) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Baran, B. (2012). *Rêzimana Kurmancî*. Diyarbakır: Belkî.
- Bora, N. (2016). *İlköğretim 2. Kademe 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Sözcük Türlerinin İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi* (Tez No: 436899) [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Cemiloğlu, M. (2004). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. Bursa: Alfa Aktüel.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational Research: Planning, Conducting And Evaluating Quantitative And Qualitative Research*. USA: Pearson Prentice Hall.
- Çakır, F. (1997). *İlkokul Türkçe Ders Kitaplarının Eğitim Öğretime Uygunluğunun Değerlendirilmesi* (Tez No: 61881) [Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma Ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler.
- Çetişli, İ. (2006). Edebiyat Eğitiminde Edebi Metnin Yeri Ve Anlamı. *Milli Eğitim*, 34(169), 75-84.
- Çiçek, C. (2013). *Zimanek Çima Tê Qedexekirin? Polîtîkayên Zimanî Û Rewşa Kurdî Li Tirkîyeyê Ji Înkare Ber Bi Nasîne*. Stenbol: Peywend.
- Demirbüken, S. (2011). *İlköğretim 1. Kademe 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Sözcük Türleri Bakımından İncelenmesi* (Tez No: 290756) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Duran, O. (2019). *İlkokul Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerde Yer Alan Kelime Türlerinin İncelenmesi* (Tez No: 560439) [Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Tezleri.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports*

and Science Education, 2(1), 8-26.

Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi Ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage.

İlmer, K., Kocaman, A., & Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik.

Kaya, Z. (2006). *Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Kurt, Ş. (2024). Analîza Metinên Pirtûka Kurdî (Kurmançî) Ya Pola Pêncem Ji Alîyê Hînkirina Şîyanewerîya Xwendinê ve. *Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 16(01), 461-472.

MEB. (1995). *Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği*. Ankara: T.C. Resmi Gazete, 22297.

MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB. (2012). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Yaşayan Diller ve Lehçeler Dersi (Kürtçe) Öğretim Programı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.

MEB. (2015). *Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Özdemir, E. (2004). *Sözlü Yazılı Anlatım Sanatı Kompozisyon*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Seguin, R. (1989). *The Elaboration Of School Textbooks: methodological guide*. Paris: UNEDCO.

Şahin, T. Y., & Yıldırım, S. (1999). *Öğretim Teknolojileri Ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Anı.

Tan, S. (2011). *Rêzimana Kurmançî. İstanbul*: Enstituya Kurdî ya Stenbolê.

Tan, Ş. (2007). *Öğretimi Planlama Ve Değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yıldırım, K. (2012). *Temel Alıştırma ve Metinlerle Kürtçe Dilbilgisi*. Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye’de Yaşayan Diller Enstitüsü Yayınları.